

A fővárosi iparostanoncügy legfontosabb társadalmi problémáiról szóló tanulmányunknak itt — befejezetlenül — véget vetünk s egyelőre lezárjuk ezeket a fejtegetéseket, amelyek során a magyar társadalom életének egyik legnagyobb jelentőségű folyamatát: az iparososztály kialakulásának körülményeit igyekeztünk minél részletesebben megvilágítani, hogy feleletet kapjunk arra a ma oly nagyfontosságú kérdésre: milyen is lesz néhány év múlva az az iparososztály, amely ma serdül fel a fővárosi műhelyek munkapadjai mellett.

Megvizsgáltuk a tanoncok földrajzi származásának, vallásfelekezetének, társadalmi eredetének, kulturális viszonyainak helyzetképét s mindezek befolyását a tanoncok pályaválasztási elhatározására. Vizsgálataink során számos olyan jelenséggel találkoztunk, amelyet a nemzeti társadalom fejlődésének érdekében nem mondhatunk minden tekintetben megnyugtatónak.

Láttuk, mint lassult meg a háború óta a vidéki eredetű magyar ifjúság iparosodása s hogyan csökkent alá itteni gazdasági elhelyezkedésének lehetősége. Láttuk azt is, mennyire kedvezőtlenebb kilátások mellett, mennyivel gyöngébb versenyképességgel indul még ma is iparosnak az a vidéki származású ifjúság, amelynek sem anyagi ereje, sem kulturális felkészültsége nem tekinthető olyanoknak, amelyekre nyugodtan lehetne építeni a most kialakuló magyar iparostársadalom jövőjét s viszont a fővárosból származó tanoncifjúság legnagyobb

része a legalacsonyabb társadalmi rétegek soraiból kerül ki s mennyire erőtlen még mindig a legértékesebb társadalmi osztályok gyermekeinek iparosodási hajlama.

Alkalmunk volt megállapítani azt is, hogy önmagától — különösen alföldi fajmagyar és leginkább protestáns vallású népeiségünk — főképen települési viszonyai és gazdasági viszonyai miatt is nem eléggé iparosodó hajlamú, csak mikor már — egy megelőző nemzedéken át — berendezkedett némileg a városi élet viszonyaira, akkor kezdi felismerni az ipari pályaválasztással járó előnyök fontosságát. A fővárosi vagy a pestkörnyéki lakosság szolgáltató túlnyomórésztben még ma is az iparososztály utánpótlását (az iparostanoncok között azért átlag 10%-kal alacsonyabb még mindig a magyar nemzetiségűek számaránya, mint a többi iskolafajok tanulói között).

Azt is láttuk, hogy a gyöngye iparosodóhajlam mellett mennyire tájékozatlan vidéki népünk pályaválasztása tekintetében s mennyire hiányoznak a fővárosban azok a közérdekű intézmények, amelyek a tanoncügy sokfelé ágazó problémáinak kielégítő rendezéséhez elengedhetetlenül szükségesek.

Azzal a reménnyel fejezem be dolgozatomat, hogy megállapításai elég meggyőző erejűek ahhoz, hogy serkentő erővel haszanak az általam megkezdett vizsgálatok továbbépítésére, illetőleg a hivatalos statisztikai adatgyűjtésnek az ilyen természetű vizsgálatokat lehetővé tevő kiszélesítésére és tökéletesítésére.

Áfra Nagy János.

© MEZŐGAZDASÁG ©

Takarmánytermelésünk.

Production de fourrages en Hongrie.

Résumé. Au cours des deux dernières années agricoles, la plupart de la production des fourrages artificiels a fléchi et le reste demeurait stationnaire. Au point de vue de l'étendue des superficies récoltées, on constate une diminution, à l'exception des espèces de trèfle et du sainfoin. Cela passerait encore, mais pour la plupart des fourrages artificiels, la moyenne de la récolte a été bien inférieure à celle de 1924—1925. Probablement, ce faible rendement est dû à ce que la température n'a pas été propice au développement des fourrages

artificiels, car la proportion des cultures totalement dévastées par les sinistres y a été inférieure à la moyenne du pays.

Quant à l'exportation des fourrages et grains de fourrage en question, la balance commerciale a été active dans toutes les deux dernières années agricoles.

*

A Szemle IV. évfolyamának augusztusi számában már ismertettük a mai Magyarország takarmánytermelésére vonatkozó adatokat, kapcsolatba hozva a békeévek át-

számított adataival. Nem lesz érdektelen, ha az azóta eltelt két gazdasági év hasonló eredményeit megvizsgáljuk a fejlődés vagy visszaesés szempontjából.

Mindenekelőtt meg kell állapítanunk, hogy a mesterséges takarmányfélék termelésében az 1925. évben mutatkozó s a békeévek adatait általában megközelítő, itt-ott felülmúló előtörés a két utolsó gazdasági évben nem folytatódott, *termelésünkben újabban nagyrészt kisleveles visszacsúszás, legjobb esetben stagnálás állott be.* Úgy látszik, hogy az állatállományunk eltartásához szükséges takarmánymennyiség szénakészletünkkel és a termelt mesterséges takarmánymennyiséggel biztosítva van, a termelés fokozása következtében rendelkezésre álló többlet külföldi elhelyezése pedig vagy leküzdhetetlen nehézségekbe ütközik, vagy pedig nem rentábilis.

A rétek és a legelők szénahozama a két utóbbi gazdasági évben a földművelésügyi minisztérium szakközegeinek megállapítása szerint *általában közepes volt, még legjobb volt a rétek szénahozama 1925/26-ban,* amikor is az eredmény jó közepesnek bizonyult. Hasonló volt a helyzet 1924/25-ben is. A tárgyalt években a rétek begyűjtött szénamennyiségét évenként körülbelül 22·5 millió q-ára becsülhetjük, tehát gazdáinknak — a békeévek arányát tekintve — közepes szénatermés esetében jelentékeny mennyiségű természetes takarmányt kell mesterséges takarmány termelésével pótolni.

A mesterséges takarmányfélék termelési viszonyaira vonatkozó statisztikai adatokat az I. számú táblában mutatjuk be. Ezen a táblán szerepelnek az árpa, a zab és a tengeri termelésére vonatkozó fontosabb ada-

I. A mesterséges takarmányfélék termelése.

Production des fourrages artificiels.

A termény neve <i>Désignation des produits</i>	A bevetett <i>Superficie ensemencée</i>	A learatott <i>Superf. récoltée</i>	Átlagterm. kat. holdankint <i>Product. moy. par arp. cad.</i>	A termés- mennyiség <i>Quantité de la production</i>	A bevetett <i>Superficie ensemencée</i>	A learatott <i>Superf. récoltée</i>	Átlagterm. kat. holdankint <i>Product. moy. par arp. cad.</i>	A termés- mennyiség <i>Quantité de la production</i>
	terület kat. hold <i>arpents cad.</i>				terület kat. hold <i>arpents cad.</i>			
	1925/26				1926/27			
Árpa — <i>Orge</i>	748 123	738.705	7·5	5,553.891	709.500	704.811	7·3	5,156.633
Zab — <i>Avoine</i>	484 621	477.511	7·5	3,600 067	454.279	452.228	7·2	3,267 815
Szemes tengeri — <i>Mais à grains</i>	1,876.330	1,850 352	10·5	19,443.212	1,855.637	1,845.833	9·4	17,361.111
Takarmányrépa — <i>Bette- rave fourrag.</i>	171.589	168 284	144·5	24,320.892	175.524	175.187	140·3	24,584.926
Csalamádé — <i>Mais four- rag. (Mais vert)</i>	135.852	134.523	175·8	23,640.039	130.663	130.316	153·8	20,040.511
Bükkönyfélék — <i>Espèces de vesce</i>	343 930	341.761	18·6	6,362.940	343.582	343.103	17·9	6,130.734
Herefélék — <i>Espèces de trèfle</i>	256.479	255.162	21·1	5,389.278	276 420	276.279	18·4	5,073.016
Lucerna — <i>Lucerne</i>	305.293	303.489	23·6	7,147.574	297.315	297.072	21·1	6,257.000
Baltacim — <i>Sainfoin</i>	58.148	58.148	18·6	1,082.345	59.244	59.244	16·7	990.036
Muhar — <i>Moha</i>	50.823	49.625	18·5	919.594	51.085	51.083	16·9	863.619
Összesen — <i>Total</i>	4,431.188	4,377.560	—	—	4,353.249	4,335.156	—	—

tok is, ezek tudvalevőleg nem kifejezetten takarmánynövények, azonban hazánk mai területén emberi táplálkozásra jóformán egyáltalában nem használják, ipari feldolgozásra a termésnek egy egészen minimális része szolgál, így teljesen indokolt, ha a fent felsorolt három fontos gazdasági növényünk termelési adatait cikkünk keretei között tárgyaljuk.

A II. számú táblában a mesterséges takarmányféléknek az elemi csapások által

teljesen elpusztított vetésterületére vonatkozó adatok azt mutatják, hogy a mesterséges takarmányfélék az elemi csapások pusztításainak aránylag jobban tudnak ellenállni, mint a többi gazdasági növények. Látható ez már az 1925/26. gazdasági évre vonatkozó adatokból, amikor az elemi csapások által tönkretett összes bevetett terület az ország összes bevetett területének 1·3%-át tette ki, ez az arány a mesterséges takarmányféléknél 1·2% volt. Még jobban

II. Az elemi csapások által elpusztított mesterséges takarmánytermő területek.

Sinistres ayant totalement ravagés les superficies ensemencées de fourrages artificiels.

A termény neve <i>Désignation des produits</i>	Árvíz (ta- lajvíz — <i>Inondation</i>	Aszály — <i>Sécheresse</i>	Jég — <i>Grêle</i>	Fagy — <i>Gel</i>	Egyéb el- csapás — <i>Autres</i> sinistres	Összes el- csapás — <i>Total des</i> sinistres	Árvíz (ta- lajvíz) <i>Inondation</i>	Aszály <i>Sécheresse</i>	Jég — <i>Grêle</i>	Fagy — <i>Gel</i>	Egyéb el- csapás — <i>Autres</i> sinistres	Összes el- csapás — <i>Total des</i> sinistres
	által elpusztított vetésterület kat. holdban <i>Superficies totalement ravagées par les sinistres ci-dessus, arp. cad.</i>											
	1925/26						1926/27					
Árpa — <i>Orge</i>	7.134	365	1.506	58	355	9.418	368	146	2.597	1.504	74	4.689
Zab — <i>Avoine</i>	5 810	348	740	—	212	7.110	206	77	1.521	247	—	2.051
Szemes tengeri — <i>Maïs à grains</i>	23.001	564	1.148	215	1.050	25.978	1 408	685	1 639	3.698	2.374	9.804
Takarmányrépa — <i>Betterave fourrag.</i>	3.180	56	62	—	7	3.305	146	—	14	177	—	337
Csalamádé — <i>Maïs fourrag. (Maïs vert)</i>	1 184	106	31	—	8	1.329	22	—	105	220	—	347
Bükkönyfélék — <i>Espèces de vesce</i>	1.765	38	235	—	135	2.173	62	24	246	132	15	479
Herefélék — <i>Espèces de trèfle</i>	1.156	43	118	—	—	1.317	15	—	15	106	5	141
Lucerna — <i>Lucerne</i>	1.614	90	92	—	8	1.804	30	—	79	116	18	243
Muhar — <i>Moha</i>	1.108	76	6	—	8	1.198	—	—	—	2	—	2
Összesen — <i>Total</i>	45.952	1.686	3.938	273	1 783	53.632	2 257	932	6 216	6.202	2.486	18.093
A takarmányfélékkel bevetett terület %-ában — <i>En % des superficies ensemencées de fourrages artific. . .</i>	—	—	—	—	—	1·2	—	—	—	—	—	0·4

érvényesül ez a megállapítás az elmúlt 1926/27-es gazdasági évben. Itt az elemi csapások — főleg a fagy és a jég — által teljesen elpusztított vetésterület országos aránya 1·0% volt, ezzel szemben ez az arány a mesterséges takarmányféléknél 0·4%-ra csökkent, ami teljes 60%-kal kedvezőbb az országos aránynál.

Azt már többször megállapítottuk, hogy az árpának és főleg a zabnak learatott területe az utóbbi években állandóan csökken, fogyott azonban — ugyancsak egész kis mértékben — az utóbbi két évben a tengeri learatott területe is. A takarmányrépa és a csalamádé learatott területe a legutolsó három gazdasági évben jóformán teljesen egyformának mondható. A bükkönyfélék learatott területe 7·2%-kal kisebb volt az 1926/27-es gazdasági évben, mint az 1924/25-ös gazdasági évben; a hereféléknél viszont 7·6%-os emelkedésről számolhatunk be. A lucerna learatott területe szintén csökkent, igaz, hogy a fogyás csak 6·6%-os, a baltacím learatott területe ezzel szemben 9·5%-os emelkedést mutat. Ettől a két kisarányú emelkedést mutató tételtől eltekintve láthatjuk tehát, hogy hazánkban a takarmányfélék termelése visszafej-

lődik ugyan, de ez a kisarányú csökkenés alig különbözik a stagnálástól.

A bevetett, illetőleg learatott terület nagyságának stagnálása gazdasági szempontból tulajdonképpen valami nagy veszélyt nem jelent: mutatja azt, hogy az állatállomány ellátása megfelelően biztosítva van; a mesierséges takarmánytermelés további fejlesztése legfeljebb az export szempontjából indokolható. Kedvezőtlenebb a helyzet, ha a mesterséges takarmányfélék kat. holdankinti termésátlagaira vonatkozó adatokat vesszük szemügyre. Mindjárt megállapíthatjuk, hogy úgy az 1925/26-os, mint az 1926/27-es gazdasági évben sokkal kedvezőtlenebb volt a mesterséges takarmányfélék termésátlaga, mint az 1924/25-ös gazdasági évben. Az árpa termésátlaga az 1926/27-es gazdasági évben 5·2%-kal, a zabé 2·7%-kal, a szemes tengerié 21·7%-kal, a takarmányrépáé 4·0%-kal, a hereféléké 4·3%-kal a lucernáé 8·3%-kal, a muharé 3·4%-kal kisebb volt az 1924/25-ös gazdasági év vonatkozó termésátlagánál. Ezzel szemben csak a csalamádé (0·2%), a bükköny (1·1%) és a baltacím (1·8%) termésátlaga multa némileg felül az 1924/25-ös gazdasági év vonatkozó átlagát. Úgy látszik,

hogy az utóbbi években ezeket a kedvezőtlen eredményeket az okozta, hogy az időjárás nem volt eléggé megfelelő.

A takarmányfélék *külforgalmára* vonatkozó adatok a két legutolsó esztendőben meglehetősen hullámzó képet mutatnak.

III. A takarmányfélék külkereskedelmi forgalma.

Commerce extérieur des espèces de fourrages.

A termény neve <i>Désignation des produits</i>	1926				1927			
	Behozatal <i>Importations</i>		Kivitel <i>Exportations</i>		Behozatal <i>Importations</i>		Kivitel <i>Exportations</i>	
	mennyisége <i>quantité</i> q	értéke <i>valeur</i> 1000 P	mennyisége <i>quantité</i> q	értéke <i>valeur</i> 1000 P	mennyisége <i>quantité</i> q	értéke <i>valeur</i> 1000 P	mennyisége <i>quantité</i> q	értéke <i>valeur</i> 1000 P
Árpa — <i>Orge</i>	536	15	478.156	11.858	979	24	527.570	16.669
Zab — <i>Avoine</i>	308	5	448.614	9.022	52	2	260.358	6.427
Tengeri — <i>Mais</i>	454	7	1.414.547	24.993	252.857	5.092	343.564	7.293
Takarmányrépa — <i>Betterave fourr.</i>	6	¹⁾	4.280	12	10	¹⁾	4.462	14
Bükköny — <i>Vesce</i>	12.874	330	6.947	337	10.711	303	18.839	1.029
Széna — <i>Foin</i>	2.486	17	91.430	658	1.782	12	115.836	865

¹⁾ 500 P-n aluli érték. — *Au-dessous de 500 pengős.*

Így a szemes tengeri, amelyik az 1926. évben külforgalmunkban a takarmányfélék kivitelénél a legnagyobb tétellel szerepelt, 1927-ben már 75,7%-kal kisebb arányban exportáltatott. Csökkent, ha nem is ilyen erős arányban a zab kivitele is. Ezzel szemben az árpa-, a bükköny- és a szénakivitelünk 1927-ben nagyobb volt, mint 1926-ban. A behozatalban 1926-ban nincs jelentékeny tétel, legfeljebb a bükkönnyt említhetjük meg, melynek behozott mennyiségéből 55,7%-ot Románia, 29,5%-ot pedig a Sz. H. Sz. állam szolgáltatott. 1927-ben azonban már a behozatal is tartalmaz egy igen jelentékeny tételt, ebben az évben ugyanis szemes tengeriből tekintélyes mennyiség jött be hazánkba. A behozatalban — még pedig jóformán kizárólag — ismét az előbb említett két ország szerepel. Megjegyezzük még azt is, hogy a takarmány-

féleségek kivitelénél az árpát főleg Ausztriába (68,7%), a zabot szintén Ausztriába (73,8%), a tengerit Cseh-Szlovákiába (60,4%), a bükkönnyt Németországba (25,5%) és az Amerikai Egyesült Államokba (22,9%) és végül a szénát Cseh-Szlovákiába (48%) szállítottuk.

Elég jelentékeny külforgalmat bonyolítottunk le az utolsó két évben a *takarmánymagvakból*, mindkét évben aktív eredménnyel. Legnagyobb volt a forgalmunk úgy 1926-ban, mint 1927-ben a heremagvakban; itt főpiacunk Németország volt (56,8% és 65,7%). Elég nagy kiviteli többletünk volt 1927-ben még a lucernamagból, itt is Németország felé (59,2%) irányult a forgalom. A takarmányrépamagból és a muharmagból mindkét esztendőben számottevő behozatali többletünk volt. Jó

IV. A takarmánymagvak külkereskedelmi forgalma.

Commerce extérieur des grains de fourrage.

A termény neve <i>Désignation des produits</i>	1926				1927			
	Behozatal <i>Importations</i>		Kivitel <i>Exportations</i>		Behozatal <i>Importations</i>		Kivitel <i>Exportations</i>	
	mennyisége <i>quantité</i> q	értéke <i>valeur</i> 1000 P	mennyisége <i>quantité</i> q	értéke <i>valeur</i> 1000 P	mennyisége <i>quantité</i> q	értéke <i>valeur</i> 1000 P	mennyisége <i>quantité</i> q	értéke <i>valeur</i> 1000 P
Takarmányrépamag — <i>Grains de betterave fourrag.</i>	4.605	469	402	59	8.291	668	281	30
Heremagvak — <i>Gr. de trèfle</i>	9.502	1.356	26.251	5.628	16.337	2.510	33.975	8.091
Lucernamag — <i>Gr. de luzerne</i>	5.734	1.086	4.834	1.033	6.427	1.275	13.658	4.092
Muharmag — <i>Gr. de moha</i>	3.027	51	351	7	5.274	137	1.168	40
Összesen — Total	22.868	2.962	31.838	6.727	36.329	4.590	49.082	12.253

lenne, ha a gazdák ennek a két magfélének termelését intenzívebben felkarolnák, akkor elérhetnék azt, hogy a takarmánymagvak-

ból nemcsak általában, hanem tételenként is aktív volna külkereskedelmünk.

S. I.

Az 1928. évi termés.

La récolte de 1928.

Magyarország.

Hongrie.

A földművelésügyi Miniszter legutóbbi hivatalos vetésjelentése szerint az utóbbi melegebb, esős időjárás az összes vetések fejlődésére igen kedvező volt. A repce virágzása több vidéken még folyamatban van, az Alföldön már többnyire elvirágzott. A vetések általában ritkák és alacsonyak, a többszöri meleg eső után azonban javulás mutatkozik. Ahol elvirágzott, ott lassan a becőképződés is megindult; a kifejlődött becők nagyrésztben csak közepes nagyságúak. A repce területe 1927. évben 16.559 kat. holdat tett, amellyel egyenlőnek véve a repce folyó évi vetésterületét, a folyó évben katasztrális holdanként 4.09 métermázs, vagyis összesen mintegy 67.700 métermázs repcetermésre számíthatunk.

A búzavetéseket az utóbbi meleg csapadékos időjárás igen megjavította. Üde, zöldszerűek, szép sűrűek, száruk elég magas és jól bokrosodtak. A beérkezett minősítő becslések szerint a búza jelenlegi állása országos átlagban jó közepesen felüli. A rozsvetések általában csak most virágzanak, mert a tavaszi hűvös időjárás fejlődésüket visszatartotta. A vetések helyenkint alacsonyak és ritkák. Kalászatukat kihányták, a fagy azonban a mélyebben fekvő vidékeken a kalászatok felső végét kissé megcsípte. A minősítő becslések szerint a rozs ezidőszerű állása országos átlagban jó közepesen aluli. Az árpavetéseknek az esős időjárás kedvezett és szépen, egyenletesen fejlődnek. Elég sűrűek, de a hideg miatt néhol kissé megsárgultak, helyenkint pedig a dér a levélnek felső részét megperzseltte. Az őszi árpa kalászatát több vidéken már kihányta. A minősítő becslések adatai szerint az árpa jelenlegi állása országos átlagban jó közepesen felüli. A zab általánosságban szintén jól fejlődik és kevés kivétellel mindenütt egészséges, üde, zöldszerű. A minősítő becslések adatai szerint a zab ezidőszerű állása országos átlagban jó közepesen felüli.

A tengeri a 2—3 napon is megisméltődő fagy miatt különösen a mélyebben fekvő vidékeken sok helyütt kárt szenvedett, levelei megsárgultak s fejlődése megakadt. A melegebb napok hatása alatt azonban most már szemlátomást jól fejlődik. Minősítő becslése országos átlagban a közepesnél jobb.

A burgonyát a fagy vidékenként szintén megviselte, a jó meleg, esős idő beálltával azonban újra hajt és erős fejlődésnek indult. A koraiak kapálását helyenkint már megkezdték. Minősítő becslése országos átlagban a közepesnél szintén jobb. A cukorrépa fejlődésére az esős időjárás jó hatással volt, s általában jó és egészséges színű. Kapálása és egyelése folyamatban van. Minősítő becslése a jó közepesnél jobb. A takarmányrépa fejlődését a kedvező meleg eső szintén jól előmozdította, kapálását és egyelését több helyen már be is fejezték. A kerti veteményeket a fagy megviselte és fejlődésükben visszatartotta. Különösen az uborkában és tökben tett a fagy sok kárt, úgyannyira, hogy ezeket több helyen újból kellett vetni. A babot több vidéken újra vetik, mert teljesen lefagyott. A kár helyenkint 60—100%. Az egyéb hüvelyesek (borsó és lencse) a dunántúli dombos vidéken általában jobb, mint az ország többi vidékein. A borsónak a hűvös időjárás aránylag jobban ártott, mint a lencsének. A káposztapalánták szépek és erősek s kiültetésük folyamatban van. A kiültetett palánták jól megeredtek, de a hideg időjárás fejlődésüket kissé visszatartotta, sőt helyenkint el is fagytak. A komló hajtásai erőteljesek és jól fejlődnek. A kölest kevés kivétellel már mindenütt elvetették, sőt a legtöbb vidéken szépen ki is keltek s elég sűrűek és jól fejlődnek. Tatárkát kevés helyen és keveset vetnek. Az elvetett mag szépen kikelt és jól fejlődik. A cirok vetését befejezték, egyes vidékeken már kikelt, de még lassan fejlődik. Néhol elfagyott és újra vetik. A kender és len jól kikelt és elég sűrű. Fejlődésük a hűvös időben nehezen indult meg, csak utóbbi melegebb esős napoknak hatása alatt fejlődnek erőteljesen. A dohánypalánták erősek és egészségesek, kiültetésük most van folyamatban. A korábban kiültetett palántákban a fagy sok kárt tett és több helyen újból kellett ültetni.

A mesterséges takarmányok a hideg időjárás alatt lassan fejlődtek, de most már erősen nőnek. Helyenkint ritkák. A lucerna kaszálása folyamatban van, sőt részben már gyűjtik is.

A rét gyengén fejlődött s a réti széna apró és ritka. Kaszálását helyenkint már megkezdték.

A legelő fűnövése sok helyütt szintén gyenge s a kijáró marha nem sok táplálékot talál rajta. Az utóbbi meleg esők után jó fejlődés várható.